

STORTINGET

Innst. 413 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Meld. St. 16 (2023–2024)

Innstilling fra justiskomiteen om Brann- og redningsvesenet – Nærhet, lokalkunnskap og rask respons i hele landet

Til Stortinget

Sammendrag

Brann- og redningsvesenet er den mest desentraliserte nødetaten i Norge. Den kommunale organiseringen sikrer nærhet til innbyggerne, lokalkunnskap og rask bistand når befolkningen trenger hjelp, både i byene og i distriktene.

Det er et stort spenn i oppgavene til brann- og redningsvesenet. Hver dag utfører brann- og redningspersonell viktige forebyggende oppgaver, de utgjør innsatsstyrken ved brann, rykker ut ved trafikkulykker, håndterer flom og skred og bistår politiet og helsetjenesten med en rekke ulike oppgaver. Nødmeldesentralene (110-sentralene) utgjør en viktig del av brann- og redningsvesenets tjeneste. Døgnbemannede 110-sentraler sørger for å ta imot nødansrop om brann, ulykker og andre hendelser fra befolkningen. Alt dette stiller krav til nærhet, lokalkunnskap og tilstrekkelig utstyr og kompetanse.

Regjeringen viser til at de med denne stortingsmeldingen legger til rette for at Norge skal ha et brann- og redningsvesen som er i stand til å håndtere fremtidige utfordringer, både innenfor eget sektoransvar og i samarbeid med andre nødetater og beredskapsaktører. Den lokale beredskapen påvirkes av utviklingen i vårt eget samfunn, men også av hva som skjer globalt. Konflikter

og krig i andre deler av verden har konsekvenser for vår egen sikkerhet. Klimaendringene merkes allerede. Økt risiko for ekstremvær, flom og skogbranner krever tilpasning av beredskapsplaner og kapasiteter til å håndtere naturhendelser og naturkatastrofer. En større andel eldre og rask teknologisk utvikling er andre utviklingstrekk som kan gi nye utfordringer som brann- og redningsvesenet må håndtere.

Mye fungerer bra i dagens brann- og redningsvesen. Den desentraliserte organiseringen er brann- og redningsvesenets fortrinn. Kombinasjonen av heltids- og deltidspersonell ivaretar behovet for fleksibilitet og rask respons i hele landet. Brann- og redningsvesenet er kommunens viktigste tekniske beredskapsressurs. Regjeringen ønsker å bygge videre på styrkene til brann- og redningsvesenet og ta vare på det gode arbeidet som hver dag gjøres av heltids- og deltidspersonell i landets brann- og redningsvesen.

I meldingen slår regjeringen fast at en grunnleggende målsetting er en nullvisjon om antall omkomne i brann. Denne nullvisjonen gjør at det må satses mer på brannforebyggende arbeid, ikke minst overfor utsatte grupper. De overordnende nasjonale målene for brannområdet er:

- Ingen skal omkomme som følge av brann.
- Unngå tap av uerstattelige kulturhistoriske verdier.
- Unngå branner som lammer kritiske samfunnsfunksjoner.
- Styrket beredskap og håndteringsevne.
- Mindre tap av materielle verdier.

En videreføring av de nasjonale målene vil bidra til kontinuitet i arbeidet på brannområdet og ligger til grunn for regjeringens prioriteringer fremover. Regie-

ringen legger spesielt vekt på tre sentrale områder i meldingen:

1. Lokal, regional og nasjonal oppgaveløsning og samarbeid
2. Brannforebyggende arbeid
3. Utdanning, kompetanse og rekruttering.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ragnhild Male Hartviksen, Odd Harald Hovland og Hadia Tajik, fra Høyre, Ingunn Foss og Sveinung Stensland, fra Senterpartiet, Sandra Borch og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, Tor André Johnsen og lederen Helge André Njåstad, fra Sosialistisk Venstreparti, Andreas Sjalg Unneland, og fra Venstre, Ingvild Wettrhus Thorsvik, viser til meldingen og til at komiteen avholdt høring i saken 30. april 2024.

Komiteen vil understreke at det å sørge for innbyggernes trygghet er en av statens viktigste oppgaver – så også innenfor brann- og redningsvesenets ansvarsområde. Sammen med de operative ressursene i politiet, helsevesenet, Sivilforsvaret, redningstjenesten og i frivillige organisasjoner utgjør brann- og redningsvesenet bærebjelken i den sivile samfunnsikkerheten og grunnberedskapen i landet. Brann- og redningsvesenet inngår dermed som en sentral del av Norges totalforsvar. Komiteen merker seg at regjeringen vil sikre brann- og redningsvesenets rolle i Norges totalforsvar ved å klargjøre brann- og redningsvesenets rolle i krise og krig, og at totalforsvaret vil få en bred omtale i den kommende stortingsmeldingen om totalberedskap.

Komiteen viser til at brann- og redningsvesenet har et bredt samfunnsoppdrag, der hovedoppgaven er å være innsatsstyrke ved brann. I tillegg ivaretar brann- og redningstjenesten forebyggende oppgaver, bistår de øvrige nødetatene med ulike oppgaver og rykker ut ved ulykker og andre hendelser lokalt, slik som flom og skred.

Komiteen vil derfor framholde nødvendigheten av å sikre at Norge har et brann- og redningsvesen som er i stand til å håndtere fremtidens utfordringer – både innenfor eget sektoransvar og i samarbeid med andre nødetater og beredskapsaktører. Som påpekt i meldingen kan alvorlige ulykker og hendelser skje når som helst og hvor som helst. Komiteen er derfor enig med regjeringen i behovet for å sikre at det er tilgang til beredskapsressurser, personell og utstyr i hele Norge.

Komiteen er kjent med at brann- og redningsvesenets oppgaver og krav til innsatsevne har økt de siste årene. Brann- og redningspersonell må i større grad inn-

stille seg på krevende oppgaver i samvirke med andre nødetater og beredskapsaktører.

Komiteen merker seg at det i arbeidet med meldingen er foretatt en helhetlig gjennomgang av brann- og redningsområdet, og at rapporten «Fremtidens brann- og redningsvesen», som ble overlevert Justis- og beredskapsdepartementet 16. juni 2023 fra en bredt sammensatt arbeidsgruppe under ledelse av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) inngår i kunnskapsgrunnlaget for meldingen.

Komiteen viser til at brann- og redningsvesenet i Norge er organisert og dimensjonert for å håndtere lokale hendelser. Som følge av stor variasjon i geografi og befolkningsgrunnlag i landet, er det store ulikheter i hvordan brann- og redningsvesenet er organisert og dimensjonert. Komiteen merker seg at regjeringen mener at brann- og redningsvesenet fortsatt skal være et kommunalt ansvar, og at en landsdekkende organisering skal ligge fast.

Komiteen merker seg at regjeringen i meldingen legger vekt på tre hovedområder i utviklingen av brann- og redningstjenesten: 1) lokal, regional og nasjonal oppgaveløsning og samarbeid, 2) brannforebyggende arbeid og 3) utdanning, kompetanse og rekruttering.

Utviklingstrekk

Komiteen viser til at meldingen gir en oversikt over dagens situasjon og en beskrivelse av hvilke utviklingstrekk som er av betydning for brann- og redningsvesenet i årene framover. Komiteen er enig i at endringer, enten det gjelder demografi, klima, teknologisk utvikling, omstilling til grønt skifte eller økonomiske endringer, vil stille brann- og redningsvesenet overfor nye utfordringer, i tillegg til at en endret sikkerhetspolitisk situasjon og et endret trusselbilde vil stille større krav til robusthet hos alle aktørene i totalforsvaret. Komiteen er enig i at dette øker betydningen av det sivil-militære samarbeidet, herunder brann- og redningsvesenets virksomhet.

Nasjonale mål

Komiteen deler den overordnede intensjonen som ligger til grunn for meldingen om å legge til rette for at Norge skal ha et brann- og redningsvesen som er i stand til å håndtere fremtidige utfordringer. Dette gjelder både innenfor eget sektoransvar og i samarbeid med andre nødetater og beredskapsaktører. Videre merker komiteen seg at det i meldingen er definert nasjonale mål for brannvernarbeidet, som i hovedsak viderefører de målene som har vært retningsgivende og styrende siden 2009. Komiteen merker seg imidlertid at regjeringen har valgt å justere ett av målene fra «Færre omkomne i brann» til «Ingen skal omkomme som følge av brann». Komiteen støtter en slik nullvisjon og mener målene samlet sett bidrar til kontinuitet og felles ret-

ning i den videre oppfølgingen av meldingen og utviklingen av virksomheten.

Tydeliggjøring av brann- og redningsvesenets oppgaver

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener det er nødvendig å definere brann- og redningsvesenets oppgaver tydeligere. Dette medlem mener at det bør lovfestes en grunnportefølje som innebærer minimumskrav til hvilke tjenester alle brann- og redningsvesen skal levere.

Lokal, regional og nasjonal oppgaveløsning og samarbeid

Komiteen viser til at brann- og redningsvesenet i praksis utgjør den viktigste tekniske redningsressursen i kommunene. Komiteen er kjent med at det per februar 2024 var 197 brann- og redningsvesen i Norge, med totalt ca. 12 000 ansatte fordelt på 4 200 heltidsansatte og 7 800 deltidsansatte. Det har vært en reduksjon i antall brann- og redningsvesen fra 295 til 198 i perioden 2013–2023.

Komiteen merker seg at regjeringen i meldingen slår fast at brann- og redningsvesenet fortsatt skal være et kommunalt ansvar.

Komiteen viser til at brann- og redningsvesenet samarbeider og samvirker med mange ulike aktører – også utover egen kommunegrense. Et annet sentralt utviklingstrekk er økt bistand fra brann- og redningsvesenet til helsetjenesten, i tillegg til at brann- og redningsvesenet også utfører oppdrag for politiet.

Komiteen deler regjeringens oppfatning av behovet for styrket samarbeid og koordinering med andre aktører – både på nasjonalt og lokalt nivå, herunder mer øving mellom brann- og redningsvesenet, Forsvaret, Sivilforsvaret, helsetjenesten og politiet – for å sikre bedre samhandling ved krisehendelser.

Komiteen viser til at brann- og redningsvesenet primært er organisert og dimensjonert for å håndtere ordinære hendelser i eget geografiske område. Komiteen merker seg at regjeringen vil iverksette et arbeid for tydeligere å definere hvilke forebyggende og beredskapsmessige oppgaver det forventes at alle brann- og redningsvesen skal kunne håndtere, og imøteser dette og om nødvendig en lovfesting av oppgaver/en grunnportefølje.

Komiteen merker seg også at det samtidig fra tid til annen vil oppstå situasjoner som krever tilgang på spesialisert utstyr eller kompetanse som det lokale brann- og redningsvesenet selv ikke besitter. Et endret utfordringsbilde vil kunne forsterke dette. Komiteen viser til meldingen, der regjeringen tar til orde for at brann- og redningsvesenene i større grad bør vurdere å etablere samarbeid på tvers av kommunegrenser for å løse mer krevende samfunnsikkerhets- og beredskapsutfordringer.

Komiteen er kjent med at mange kommuner allerede har inngått lokale og regionale samarbeidsavtaler for å kunne ivareta slike behov, og merker seg at regjeringen mener at slikt samarbeid fortsatt skal baseres på frivillighet.

Komiteen viser for øvrig til meldingens kapittel 6 med omtale av de øvrige tiltak regjeringen vil iverksette for å sette brann- og redningsvesenet i bedre stand til å ivareta sine lokale, regionale og nasjonale oppgaver.

Komiteen viser til at brann- og redningsvesenet er den mest desentraliserte nødetaten i Norge. Den kommunale organiseringen sikrer nærhet til innbyggerne, lokalkunnskap og rask bistand når befolkningen trenger hjelp, både i byene og i distriktene. Komiteen vil understreke at når rask respons er en nøkkelfaktor for å redde liv og eiendom, er kunnskap om lokale forhold helt avgjørende for raskt å finne fram og kunne trekke veksler på de kapasitetene som finnes på stedet. Dette er kvaliteter som i praksis viser seg å utgjøre en uvurderlig verdi, og som gjør tjenesten både langt mer effektiv og kompetent enn dets størrelse skulle tilsi. Komiteen mener det har en stor verdi å bygge videre på styrkene til et desentralisert brann- og redningsvesen, og ta vare på det gode arbeidet som utføres av heltids- og deltidspersonell i brann- og redningsvesen over hele landet. Komiteen mener derfor det er viktig i den videre oppfølgingen av meldingen at kompetansen i kommunesektoren trekkes inn i arbeidet med å konkretisere hva som vil være egnede og fremtidsrettede løsninger for beredskapsarbeidet generelt og for brann- og redningstjenesten spesielt.

Komiteen viser til flere høringsinstanser som peker på at mangel på samarbeid på tvers av kommunegrenser er en utfordring for å løse stadig mer krevende oppgaver innen brann og redning. Flere utredninger de siste årene peker på behovet for samarbeid, også i brann- og redningsammenheng. Komiteen vil særskilt peke på DSBs rapport «Fremtidens brann- og redningsvesen – Helhetlig gjennomgang av brann- og redningsområdet» og Totalberedskapskommissjonens rapport «Nå er det alvor», som begge trekker fram samarbeid over kommunegrensene for å løse stadig mer krevende beredskapsoppgaver og forebyggende oppgaver.

Komiteen viser også til diskusjonen om hvorvidt 110-sentralene i slike situasjoner kan få utvidete fullmakter til å styre og prioritere ressurser på tvers av brannvesen i innledende faser av større hendelser. 110-sentralene må da få tilført ressurser og styrket kompetansen for å fylle en slik rolle. Komiteen mener det er gode grunner til å gå videre med å utvikle bedre ordninger og fullmakter til bruk ved større hendelser.

Komiteen viser til brann- og eksplosjonsvernloven § 15 om plikt til samarbeid. Komiteen mener det er behov for å utvikle regionale og nasjonale styrings- og støttestrukturer for brann og redning, og at dette om nødvendig hjemles i lov.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser videre til at det i lengre tid har vært etterlyst et regionalt beslutningsnivå innen brann og redning. Dette ble ytterligere aktualisert under skredulykken på Gjerdrum nyttårshelgen 2020 og under uværet Hans som rammet Valdres og Hallingdal høsten 2023. En brann- og redningssjef har i dag ingen fullmakter til å foreta prioriteringer på tvers av flere kommuner enn de han er delegert ansvaret for. Både i DSBs rapport «Fremtidens brann- og redningsvesen – Helhetlig gjennomgang av brann- og redningsområdet», på Gjerdrum og under uværet Hans, har det blitt etterlyst delegasjon av fullmakter til en utpekt brannsjef. Denne kan ta beslutninger og foreta prioriteringer på vegne av flere kommuner og brannsjefer i gitte situasjoner som ved større hendelser som ekstremvær, skogbranner og lignende episoder i en tidsavgrenset periode.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at det i Norge er 197 brann- og redningsvesen, og at rundt halvparten av disse ikke inngår i noen form for forpliktende samarbeid over kommunegrensene. Mange er mindre deltidsbrannvesen med ledere som arbeider deltid. Mange sliter både med å rekruttere, beholde og opprettholde nødvendig kompetanse. Mange har også utdaterte planverk, brannstasjoner som ikke oppfyller lovpålagte HMS-krav, og ansatte som ikke har nødvendig grunnutdanning for jobben som deltidskonstabler i brann og redning. Samtidig er brannene, ulykkene og helseopdragene like krevende ute i distriktene som de er i sentrale strøk. Disse medlemmer mener derfor det må være et mål at ledere i brann og redning skal være ansatt på heltid. Disse medlemmer mener også det må klarere frem i lov og forskrift hvilke oppgaver hvert enkelt brannvesen er forventet å løse både innen forebygging og beredskap lokalt, og hvilke oppgaver man må samarbeide om regionalt.

Nasjonal ROS-analyse og koordinering

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, vil påpeke at enkelte av brann- og redningsvesenets oppgaver er av et omfang som krever særskilte ressurser og spisskompetanse som krever samarbeid og koordinering på nasjonalt nivå. Når slike hendelser inntreffer, er det behov for en nasjonal styrings- og støttestruktur med en myndig-

het som kan koordinere og prioritere ressurser på tvers av brann- og redningsvesenene.

Flertallet merker seg at regjeringen vil vurdere om Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) skal få en tydeligere rolle og et tydeligere ansvar som nasjonal brannmyndighet ved store ekstraordinære eller samtidige hendelser, hvor behovet for koordinering er stort. Flertallet støtter dette, samt behovet for å utarbeide en nasjonal risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) for å sikre nasjonale støtteressurser for brann- og redningsvesenet i hele landet.

Brannforebyggende arbeid

Komiteen viser til at branner medfører betydelige materielle og ikke-materielle kostnader, både for samfunnet og for enkeltpersoner. De siste fem årene har i gjennomsnitt 40 mennesker omkommet årlig som følge av brann. Sett i forhold til befolkningsveksten er antallet omkomne per 100 000 innbyggere nesten halvert siden begynnelsen av 2000-tallet. Forebyggende brannvern redder liv og er derfor avgjørende for å nå den foreslåtte nullvisjonen i antall omkomne i brann.

I tillegg vil komiteen påpeke de rent økonomiske kostnadene ved brann. Den samlede skadeutbetalingen var i 2022 på over 6,9 mrd. kroner. Samtidig er det vanskelig å tallfeste alle utgifter og tap, siden de ofte representerer uerstattelige verdier for den enkelte og for samfunnet. Komiteen er følgelig enig i at effektiv forebygging av branner vil spare samfunnet for betydelige kostnader.

Komiteen viser til at det brannforebyggende arbeidet har stor betydning for samfunnssikkerheten, og vil understreke at det forebyggende arbeidet må tilpasses både nåværende og fremtidige risikoer. Komiteen merker seg at regjeringen, utover fortsatt oppmerksomhet om den generelle brannsikkerheten i bygg, vil intensivere den forebyggende innsatsen overfor grupper som er særlig sårbare for brann, og gjennomføre tiltak som bidrar til at risikoutsatte grupper skal kunne bo trygt og brannsikkert hjemme. Komiteen støtter en slik tilnærming.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti støtter en nullvisjon for antall drepte i branner og mener i den sammenheng det er rett fokus å satse på å styrke forebygging av branner. Et viktig grep er å se på forbedringer for hvordan reglene for plan- og bygg og brann- og eksplosjonsvernloven ivaretar brannsikkerhet samlet sett.

Dette medlem tolker meldingen som at regjeringen ønsker å satse på feieren/brannforebyggeren som en sentral ressurs i det forebyggende arbeidet. Dette medlem viser blant annet til innspill fra Fagforbundet om at dagens gebyrordning i for liten grad legger til rette for å benytte brannforebyggernes kompetanse fullt ut.

På bakgrunn av dette mener dette medlem at det økonomiske aspektet må inkluderes. Det bør gjennomgås hvordan brannforebyggerens rolle, oppgaver og finansiering skal se ut i fremtiden.

Finansiering av brannforebyggende arbeid

Komiteen viser til at feiing og tilsyn med fyringsanlegg i stor grad finansieres gjennom gebyr betalt av huseiere som har fyringsanlegg, der gebyret ikke skal overstige kostnadene til gjennomføring av tjenesten. Komiteen merker seg at det i meldingen er adressert at dagens finansieringsmodell basert på selvkost kan være en barriere for at kommunene skal kunne bruke feieren til andre forebyggende oppgaver enn til feiing og tilsyn med fyringsanlegg. Likeledes påpeker enkelte av høringsinstansene at en økning i bygg med rentbrennende ildsteder og færre boliger med eget ildsted medfører at feiing og tilsyn genererer lavere inntekter. Komiteen mener det er fornuftig å benytte brannforebyggernes kompetanse i det forebyggende arbeidet i kommunen, noe som kommer flere til gode enn de som per i dag finansierer brannvernarbeidet. Med en stadig aldrende befolkning, der flere eldre vil komme til å være hjemmeboende i høy alder, er det et økende behov for brannforebyggende arbeid overfor denne gruppen. Komiteen imøteser derfor en videre vurdering av hvordan brannvernfunksjonen i kommunen kan organiseres og finansieres framover.

Lederutdanning og heltidsledelse

Komiteen vil understreke at opplæringen og utdanningen av brann- og redningspersonell skal bidra til at befolkningen kan være trygg på at bistanden de får fra brann- og redningsvesenet og nødmeldingssentralene, holder god faglig kvalitet, uavhengig av hvor de bor i landet.

Komiteen viser til høringsinnspillene som understreker at behovet for mer kompetanse innen administrativ ledelse og personalledelse er stort. Det påpekes blant annet at innføringen av en grunnutdanning på fagskolenivå, samtidig som en stor andel av dagens ledere kun har kortere kurs, gir en utfordrende sammensetting av personalet, der nyansatte framover vil komme til å inneha høyere formell utdanning enn lederne. Samtidig tilsier kravene som stilles til brann- og redningstjenesten, et ledelsesnivå med høy kompetanse. Komiteen er kjent med at flere ledere i brannvesenet, i mangel på en særskilt lederutdanning for brann- og redningsvesenet, søker seg til andre, generelle lederutdanningstilbud for kompetanseutvikling. Komiteen er enig i at det haster med å få effektivt en ny lederutdanning for å styrke ledelsesfunksjonen, både når det gjelder personalledelse og for å kunne håndtere det framtidige utfordringsbildet som omtales i stortingsmeldingen. Komiteen viser i den forbindelse til tidligere utredning om

dette i NOU 2012:8 Ny utdanning for nye utfordringer – helhetlig utdanningsmodell for fremtidig personell i brannvesenet, og mener det videre arbeid med en ny modell for lederutdanning bør kunne bygge på det utredningsarbeidet som allerede foreligger.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at meldingen omtaler et stort antall brann- og redningsvesen som enten har utdaterte eller mangler risiko- og sårbarhetsanalyser. Dette medlem savner tydelige tiltak fra regjeringen for å møte denne utfordringen.

Dette medlem mener i denne sammenheng at det er gode faglige grunner til å stille krav om ledere i heltidsstillinger i alle brann- og redningsvesen, uavhengig av innbyggertall. Dette medlem viser til at dette ble anbefalt av arbeidsgruppen som leverte forrapporten til regjeringens gjennomgang av brann- og redningsområdet, og at forslaget også har støtte i tidligere utredninger. Heltidsledelse vil legge til rette for grundige analyser for å forebygge ulykker og å iverksette planer for å følge konsekvensene av analysene. Ledere i brann- og redningsvesenet har nøkkelroller i den operative kommunale beredskapen og skal styre utviklingen i en stadig mer teknologitung etat med mer kompetansekreverende oppgaver. De er videre garantister for at alle krav og pålegg om brannforebygging blir fulgt. Et slikt ansvar er ikke forenlig med en deltidsjobb.

Dette medlem understreker at heltidsledelse handler om profesjonalisering, ikke sentralisering. Dette medlem viser til at det finnes flere mulige interkommunale samarbeidsløsninger som små kommuner kan benytte seg av for å oppfylle kravet på en samfunnsøkonomisk lønnsom måte. Dette medlem viser til at forslaget har bred støtte i fagmiljøet, hvor blant andre Samfunnsbedriftene, Fagforbundet, Delta og Nito stiller seg bak.

Dette medlem viser videre til at regjeringen skriver at den vil utrede hvordan en ny og forbedret utdanning for ledere i både heltids- og deltidsstillinger i brann- og redningsvesenet kan innrettes. Dette medlem viser til NOU 2012:8 Ny utdanning for nye utfordringer — Helhetlig utdanningsmodell for fremtidig personell i brannvesenet, som anbefalte en egen lederutdanning på høyskolenivå.

Dette medlem mener det er riktig å styrke lederutdanningen i brann og redning, men legger til grunn at regjeringen ikke ønsker noen ny utredning av samme spørsmål. Dette medlem mener tiden nå er inne for å igangsette et forprosjekt for etablering av lederutdanning på høyskolenivå. Den nye fagskoleutdanningen vil gi vesentlig bedre utdannet personell enn tidligere, og dette medlem mener dette må følges opp med en utdanning på høyskolenivå for ledere. Videreutvikling av

lederkurs for deltidsbrannvesen må ses i sammenheng med etablering av lederutdanningen.

Utdanning, kompetanse og rekruttering

Komiteen vil understreke, slik det også framgår av meldingen, at opplæringen og utdanningen av brann- og redningspersonell skal bidra til at befolkningen kan være trygg på at bistanden fra brann- og redningsvesenet og 110-sentralene holder god faglig kvalitet, uavhengig av hvor de bor i landet.

Komiteen vil videre påpeke at personellet i brann- og redningsvesenet innehar et risikofylt yrke. For å være i stand til å håndtere det krevende oppdraget det er å ivareta både egen og andres sikkerhet, er det en forutsetning med jevnlig og realistisk trening og testing. Etableringen av toårig fagskoleutdanning i januar 2024 innebærer en viktig milepæl og et stort løft for brannutdanningen i Norge. Komiteen vil understreke betydningen av at den nye grunnutdanningen av heltidspersonell til brann- og redningsvesenet og 110-sentralene med dette inngår som del av det ordinære utdannings-systemet på linje med andre etatsutdanninger. Komiteen merker seg at arbeidsgruppen mener det er særlig viktig med en satsing på opplæring for deltidsansatte og en egen lederutdanning. I meldingen varsler regjeringen at den vil videreføre modellen med desentralisert grunnopplæring for deltidspersonell, men at den også vil vurdere behovet for å videreutvikle opplæringen for å sikre at den er tilpasset utviklingsbildet og behovene i samfunnet. Komiteen merker seg for øvrig at regjeringen vil utrede hvordan en ny og forbedret utdanning for ledere i både heltids- og deltidsstillinger i brann- og redningsvesenet kan innrettes.

Komiteen viser til at et forsterket samvirke mellom nødetatene og øvrige beredskapsaktører også vil kreve økt kompetanse. Komiteen merker seg at regjeringen blant annet vil imøtekomme dette gjennom et tverrfaglig etter- og videreutdanningstilbud.

Komiteen deler målsettingen i meldingen om å rekruttere bredere til brann- og redningsvesenet og 110-sentralene, slik at disse i større grad enn i dag spiller befolkningen, både når det gjelder kjønn og etnisitet.

Erstatning for skader som skyldes pålagt trening

Komiteen viser til at brann- og redningspersonell har et risikofylt yrke. Brann- og redningspersonell er i likhet med andre arbeidstakere dekket av forsikring når det gjelder yrkesskade, og har rett til erstatning ved yrkesskade eller -sykdom etter yrkesskadeforsikringsloven og Hovedtariffavtalen. Til tross for dette er komiteen kjent med at ansatte erfarer vansker med å få tilkjent erstatning ved skader og sykdom som skyldes pålagt operativ trening.

Komiteen vil understreke at det er avgjørende at personellet gjennomfører realistisk trening og jevnlig

tester slik at de settes i stand til å håndtere krevende oppdrag og kan ivareta egen og andres sikkerhet. Komiteen er kjent med at ansatte i brann- og redningsvesenet ikke har en tilsvarende særordning for skader som skyldes pålagt trening, slik ansatte i politiet har fått og som er foreslått for ansatte i kriminalomsorgen. Komiteen mener dette er en svakhet i yrkesskadeordningen som påfører de ansatte en økonomisk risiko og som bør rettes. Komiteen merker seg at regjeringen i meldingen varsler at også ansatte i brann- og redningsvesenet skal sikres en tilsvarende rett til erstatning ved skader som skyldes pålagt trening, og at DSB er gitt i oppdrag å utarbeide et forslag til modell for dette innen 1. juli 2024. Komiteen imøteser dette og vil i den forbindelse påpeke at reglene må omfatte både heltidsansatte og deltidsansatte samt inkludere all organisert trening og øvelse, herunder lokalt bestemte aktiviteter.

Komiteen viser til at brann- og redningspersonell – til tross for krav om risikovurdering, systematisk HMS-arbeid og godt utstyr – risikerer å bli påført yrkesskade og å utvikle yrkesrelatert sykdom. Som påpekt i rapporten «Fremtidens brann- og redningsvesen» utsettes brann- og redningspersonell for både fysiske og psykiske påkjenninger og eksponeres for ulike risikofaktorer, som blant annet støv, gass og brannrøyk, kjemiske stoffer og ulykker. Komiteen merker seg at Verdens helseorganisasjons kreftforskningsinstitutt, IARC, kom med en uttalelse i 2022 om at det er sikker sammenheng mellom brannslukkeryrket og forhøyet risiko for flere ulike krefttyper. I tillegg er kreftrisiko blant brannkonstabler et tema i flere forskningsprosjekter. Kreft inntreffer ofte mange år etter at den ansatte er eksponert for kreftfremkallende stoffer. Komiteen mener det er behov for mer forskning på forebyggende arbeid for å redusere kreftrisikoen for brann- og redningspersonell, og at denne kunnskapen må inn i grunnutdanningen og ved sertifisering/resertifisering. I tillegg mener komiteen at kreft må inngå i yrkesskadeforsikringen for denne yrkesgruppen – og omfatte både hel- og deltidsansatte, de som er i aktiv tjeneste, og de som har tjenestegjort i brann- og redningstjenesten tidligere i yrkeskarrieren og som kan rammes av senvirkningene av yrket.

Komiteen mener det er positivt at regjeringen arbeider med en lovendring som skal sikre yrkesskade-dekning for pålagt trening og øvelse for brann- og redningspersonell. Brann- og redningspersonell opererer i et varierende og krevende arbeidsmiljø med et svært bredt spekter av risikofylte arbeidsoppgaver. Komiteen mener det er viktig å være bevisst dette spennet i oppgaver, slik at man får en treffsikker ordening som ivaretar de ansatte på best mulig måte. Det er viktig at mannskaper kan trene og øve på realistisk vis uten frykt for å falle gjennom sikkerhetsnettets dersom skader oppstår.

Komiteen viser til endringen som er innført for operativt politipersonell (politiloven § 23a), og at tilsvarende dekning for ansatte i kriminalomsorgen ligger til behandling i Stortinget. Komiteen viser til at problemstillingen også gjelder en rekke yrker innenfor andre sektorer enn justis- og beredskap, for eksempel innenfor helsevesenet. I lys av at to av tre nødetater nå sikres yrkesskadedekning for pålagte øvelser og trening, mener komiteen særlig at tilsvarende arbeid bør settes i gang for ambulanspersonell.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, registrerer at meldingen ikke omtaler kreftisiko i brann- og feiervesen, noe som er en svakhet. Flertallet viser til at det er ubestridt at brannfolk og feiere/brannforebyggere er overeksponert for en rekke kreftformer.

Flertallet merker seg at det de siste årene er gjort omfattende arbeid med å forebygge kreft som yrkessykdom i brann- og redningsvesenet. I tillegg til ombygging av eksisterende og bygging av nye brannstasjoner, har nye arbeidsrutiner og holdningsendringer bidratt til redusert kontaminasjon med giftige stoffer. Flertallet understreker at det er viktig at dette arbeidet videreføres i alle kommuner, og forventer at Arbeidstilsynet fortsetter å rette søkelys på kjemisk arbeidsmiljø i brann- og redningsvesenet.

Flertallet viser til pågående forskningsarbeid i regi av Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) og Kreftregisteret om brann- og redningspersonells eksponering for kreftfremkallende stoffer. Flertallet mener det påhviler staten et stort ansvar for å sørge for videre forskning på brann- og redningspersonells helseutfordringer, ettersom denne etaten er pålagt å operere i et svært utfordrende kjemisk arbeidsmiljø.

Flertallet viser til at Stortinget i 2021 fattet anmodningsvedtak om at regjeringen skulle gjennomgå og om nødvendig oppdatere yrkessykdomslisten. Det er i denne sammenhengen viktig å sikre at kreftsykdom som rammer brannfolk- og feiere/brannforebyggere, godkjennes som yrkessykdom.

Bruk av rekvirert materiell fra private

Komiteen merker seg at skogsmaskiner har vist seg svært effektive til såkalt defensive slukkemetoder, blant annet ved rask etablering av branngater. Selv om eierne er sikret erstatning for skade på maskiner som er rekvirert til brannslukning, påføres eierne potensielt et stort inntektsbortfall og økonomisk tap som følge av at tapt materiell ofte har lang leveringstid. Komiteen viser til høringen, der det ble opplyst at flere brannsjefer har ønsket å inngå samarbeidsavtaler med skogsentreprenører, men at bransjen har frarådet dette på grunn av den økonomiske risikoen forbundet med dette. Ko-

miteen mener det er behov for å utrede nærmere hvordan eierne kan holdes skadesløse når samfunns-hensyn gjør det nødvendig å rekvirere materiell til skogbrannslukking eller annet opprydningsarbeid etter storm eller andre naturhendelser.

Tilsyn og oppfølging av avvik

Komiteen viser til at Direktoratet for samfunns-sikkerhet og beredskap (DSB), på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet, er øverste faglige myndighet og sentral tilsynsmyndighet på brannvernområdet. Komiteen vil understreke at tilsyn med kommunenes brann- og redningsvesen er et sentralt virkemiddel for å styrke forebygging, beredskap og håndteringsevne. Komiteen viser til at ny forskrift for brann- og redningsvesenet trådte i kraft 1. mars 2022 og erstattet den tidligere dimensjoneringsforskriften. Komiteen registrerer at flere høringsinstanser påpeker at kravene i lov og forskrift er gode, men at omfanget av tilsyn og – ikke minst – oppfølgingen av avvik avdekket gjennom tilsyn, er mangelfull. Komiteen mener departementet bør vurdere hvordan direktoratets myndighet til å følge opp og iverksette avviksoppfølging bør styrkes, herunder virkemidler og regulering for å sikre at kommunale ROS-analyser følges opp.

Forskning og utvikling

Komiteen viser til meldingen med omtale av behovet for mer forsknings- og utviklingsaktivitet for at tjenesten skal kunne møte både dagens og fremtidens utfordringer på brann- og redningsområdet. Komiteen viser til at samfunnsikkerhet og beredskap er fremhevet som en tematisk prioritering i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning (2023–2032) og innebærer blant annet kunnskapsutvikling og forskning innen brannvern.

Bistand til andre nødetater

Komiteen viser til at brann- og redningsvesenet ofte er først på plass av nødetatene og yter bistand og utfører oppgaver på vegne av helsevesenet og oppdrag for politiet ved ulykker og andre hendelser. Komiteen merker seg innspill om behovet for en avklaring av tydeligere rammer, prinsipper og avgrensninger for bistand fra brann- og redningsvesen til henholdsvis politi og helsetjeneste. Komiteen ser dette behovet og viser til meldingen, der regjeringen varsler at den vil gjennomgå organisering og finansiering av brann- og redningsvesenets bistand til helsetjenesten og til politiet, og imøteser dette.

Samordnet beredskap

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti etterlyser tiltak i den forelagte stortingsmeldingen og initiativ fra nasjonalt hold i byggingen av samlokaliserte bered-

skapssentre. Disse medlemmer viser til samlokaliseringen av beredskapstjenesten i Hammerfest, hvor flere sentrale aktører innen beredskap kan samlokaliseres i et nytt beredskapssenter. En samlokalisering vil være til det beste for befolkningen, da det både gir fordeler for samarbeid og for gjennomføring av øvelser i det daglige. Det vil også gi et større fagmiljø for yrkesgruppene, det vil øke trivselen, og det vil kunne styrke rekrutteringen til beredskapstjenestene. I en slik samlokalisering er det helt naturlig at ansvaret tilfaller staten og ikke kommunen, ettersom ansvaret for tjenester som samlokaliseres, vil være fordelt mellom kommunen, fylket og staten. Slik beredskapssenteret planlegges i Hammerfest, er det kun én av tjenestene som ligger under et kommunalt ansvar, mens øvrige tjenester ligger under fylket eller staten. Når en aktør har behov for nye bygg, er det en fordel at man konsulterer andre beredskapsaktører for å se om det ligger synergieffekter i å dele bygg.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for å samle beredskapsaktører og nødetater i felles beredskapssentre, og at det i planleggingen av etaters nye bygg undersøkes muligheten for å samlokalisere tjenester for å styrke synergieffekter og redusere kostnader over tid.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for et felles beredskapssenter for Vest-Finnmark med utgangspunkt i akuttstusykehusets lokalisering og nærhet til produksjonsanlegget på Melkøya. Formålet er å samle og styrke fagmiljøene innenfor den sivile beredskapen, samt å styrke samarbeidet om totalforsvaret i Finnmark. Dette skal utredes med sikte på å inngå i stortingsmeldingen som kommer om NOU 2023: 17.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, mener det i mange tilfeller kan være positivt med en samling av beredskapsaktører. Flertallet er enig i at en samlokalisering gir godt grunnlag for samarbeid og

samtrening og for å kunne bygge sterkere fagmiljø. Flertallet mener samtidig at det kan være ulike behov i ulike deler av landet, og har tillit til at ulike beredskapsaktører koordinerer seg på en god måte, og mener det ikke trengs detaljstyring fra Stortinget for å sikre dette.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge til rette for å samle beredskapsaktører og nødetater i felles beredskapssentre, og at det i planleggingen av etaters nye bygg undersøkes muligheten for å samlokalisere tjenester for å styrke synergieffekter og redusere kostnader over tid.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for et felles beredskapssenter for Vest-Finnmark, med utgangspunkt i akuttstusykehusets lokalisering og nærhet til produksjonsanlegget på Melkøya. Formålet er å samle og styrke fagmiljøene innenfor den sivile beredskapen, samt å styrke samarbeidet om totalforsvaret i Finnmark. Dette skal utredes med sikte på å inngå i stortingsmeldingen som kommer tilknyttet NOU 2023: 17.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Meld. St. 16 (2023–2024) – Brann- og redningsvesenet – Nærhet, lokalkunnskap og rask respons i hele landet – vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 30. mai 2024

Helge André Njåstad

leder

Sandra Borch

ordfører